

34 Παράθεση

27/10/2020

Αποτική Κοινωνιογραφία

Από 57 έως 74 σελ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Γεώργιος Δαουτόπουλος

1. Ορισμός και σημασία της κοινότητας

Ο αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος Αριστοτέλης σχολιάζοντας την έννοια της λέξης Κοινότητα, τόνισε ότι οι άνθρωποι κατοικούν σε έναν περιορισμένο χώρο για την απόλαυση της κοινής συντροφιάς, για την εκπλήρωση βασικών αναγκών και για να βρουν νόημα στη ζωή τους.

Πράγματι, η ζωή σε ένα χώρο με άλλους ανθρώπους επέτρεψε στα άτομα να εγκαταλείψουν σιγά-σιγά τις πολλαπλές ασχολίες, που ήταν απαραίτητες για την εξασφάλιση της αυτάρκειας, και να περιοριστούν σε ορισμένες εξειδικευμένες εργασίες. Έτσι, ζώντας σε μια κοινότητα, ένα άτομο μπορεί να είναι γεωργός, ένας άλλος αρτοποιός, ένας τρίτος σιδηρουργός, ένας άλλος παντοπώλης, ή οικοδόμος και ούτω καθεξής. Φυσικά, με την πάροδο του χρόνου καινούρια επαγγέλματα προστέθηκαν, άλλα έπαψαν να υπάρχουν και άλλα παρουσιάζουν σημαντική μεταβολή.

Η λέξη Κοινότητα χρησιμοποιείται από τη Δημόσια Διοίκηση για να καθορίσει διάφορες διοικητικές λειτουργίες στο τοπικό επίπεδο (τοπική αυτοδιοίκηση). Για τους κοινωνιολόγους, όμως, η διαβίωση ενός αριθμού ανθρώπων σε έναν ενιαίο γεωγραφικό χώρο δεν επαρκεί από μόνη της για την οριοθέτηση μιας κοινότητας. Οι περισσότεροι κοινωνιολόγοι που ασχολούνται με θέματα Αγροτικής Κοινωνιολογίας και Τοπικής Ανάπτυξης συμφωνούν ότι τέσσερα είναι τα βασικά στοιχεία που οριοθετούν μια κοινότητα. Πρώτα απ' όλα μια κοινότητα περιλαμβάνει ένα **σύνολο ατόμων**. Δεύτερον, η οριοθέτηση ενός γεωγραφικού χώρου, ως βασικού στοιχείου καθορισμού μιας κοινότητας αμφισβητείται από μερικούς επιστήμονες, οι οποίοι τονίζουν ότι η ανάπτυξη των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας έχει μειώσει τη σημασία του καθορισμού συγκεκριμένων γεωγραφικών ορίων μια και σήμερα ένας αξιόλογος αριθμός ατόμων κινείται καθημερινά σε μεγάλες αποστάσεις. Για τις συνθήκες όμως της χώρας μας και ιδιαίτερα του αγροτικού χώρου των ορεινών και νησιωτικών περιοχών, πιστεύουμε ότι τα γεωγραφικά σύνορα πρέπει να αποτελούν στοιχείο της οριοθέτησης μιας κοινότητας.

2014
2017

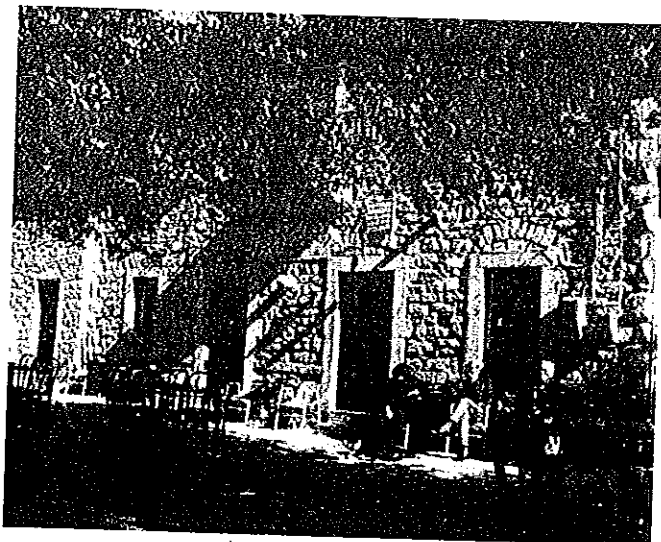
2014
2017

Η κοινωνική αλληλεπίδραση είναι το τρίτο στοιχείο του ορισμού. Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει ότι τα άτομα που κατοικούν σε ένα συγκεκριμένο χώρο συναναστρέφονται μεταξύ τους ή ότι αλληλεξαρτώνται. Έτσι, έχουν αναπτύξει ένα σύνολο επίσημων ενώσεων (σχολεία, σύλλογοι, συνεταιρισμοί, τοπική αυτοδιοίκηση, κλπ.) και ανεπίσημων ομάδων (φιλίες, παρέες και συνεργασίες) για κοινωνική συναναστροφή και αλληλοβοήθεια. Παράλληλα, η κοινωνική αλληλεπίδραση υποδηλώνεται από την ύπαρξη κοινών κανόνων συμπεριφοράς, αξιών, ηθών και εθίμων που είναι δυνατόν να διαφέρουν, ιδιαίτερα στη χώρα μας, από μία περιοχή σε μια άλλη πολύ κοντινή της πρώτης.

Αυτή η κοινωνική αλληλεπίδραση δια μέσου των αιώνων, δημιούργησε ένα τοπικό πολιτισμό. Έναν πολιτισμό αυτόχθονο, χωρίς ξένα πολιτισμικά στοιχεία, προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του φυσικού περιβάλλοντος. Μελετώντας σήμερα τους τοπικούς πολιτισμούς διαπιστώνουμε τα έντονα αειφορικά στοιχεία που περιείχαν και στα οποία οφείλεται η επιβίωση αυτών των πολιτισμών επί τόσες γενιές ανθρώπων και μάλιστα σε έναν χώρο, όπως ο ελλαδικός, με λιγοστούς πόρους. Άλλωστε οσάκις οι άνθρωποι περιφρόνησαν τη φύση και εκμεταλλεύτηκαν ληστρικά τους πόρους της, σε λίγες γενιές εισέπραξαν το τίμημα με την κατάρρευση του πολιτισμού εξαιτίας της αδυναμίας επιβίωσης των ανθρώπων. Σήμερα, υπερόπτες από την τεχνολογία που αποκτήσαμε, προχωρούμε στις επικίνδυνες ατραπούς της διαγενεακής ανταλλαγής γενετικού υλικού, πιστεύοντας πως με τη συνδρομή της βιοτεχνολογίας θα λύσουμε όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε. Για το νέο κλάδο της βιοτεχνολογίας και τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του θα έχουμε την ευκαιρία να επανέλθουμε με περισσότερες αναφορές στο σχετικό κεφάλαιο του βιβλίου.

Το τέταρτο βασικό στοιχείο του ορισμού είναι η **συναισθηματική ταύτιση ή ο συναισθηματικός δεσμός των ατόμων με την κοινότητα όπου διαβιών.** Αυτό το ψυχολογικό αίσθημα του δεσίματος των ανθρώπων με τον τόπο τους είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένο στη χώρα μας. Συχνά, ακούει κανείς ανθρώπους των πόλεων να μιλούν με περηφάνια για το χωριό της καταγωγής τους και να προσ-

βλέπουν με χαρά τη στιγμή που θα μπορέσουν να ξαναεπιστρέψουν σ' αυτό για να ζήσουν εκεί τα γεράματά τους.



Εικόνα 3.1 Λιγοστοί ηλικιωμένοι, γερά δεμένοι με τον τόπο τους, προσπαθούν να διατηρήσουν τις ορεινές Θερμοπύλες του αγροτικού χώρου

Οι συχνές επισκέψεις των κατοίκων των μεγάλων αστικών κέντρων στα χωριά τους, που κορυφώνονται στις μεγάλες γιορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα, αποτελούν μια ακόμα απόδειξη των δεσμών που έχουν σφυρηλατήσει οι άνθρωποι με τις κοινότητες της καταγωγής τους.

Έχοντας λοιπόν αναλύσει τα βασικά στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει ο κοινωνιολογικός ορισμός της κοινότητας μπορούμε τώρα να ορίσουμε την κοινότητα ως:

"ένα σύνολο ατόμων που ζουν σ' ένα συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο, με συνεχή κοινωνική αλληλεπίδραση και με αναπτυγμένο το αίσθημα του δεσμού που τους ενώνει μεταξύ τους και με τον τόπο όπου ζουν".

Η μελέτη των αγροτικών κοινοτήτων είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την κατανόηση της λειτουργίας τους και των στοιχείων εκείνων που προάγουν την κοινωνική γαλήνη ή διχάζουν και ακόμα παραπέρα οδηγούν σε πώλωση τους κατοίκους μιας κοινότητας. Επίσης, είναι χρήσιμη για την κατανόηση των παραγόντων που εμποδίζουν την αλλαγή μέσα στις κοινότητες. Οι αγροτοκοινωνιολόγοι και οι κοινωνικοί γεωγράφοι δίνουν ιδιαίτερη σημασία στη μελέτη των αγροτικών κοινοτήτων ως ενιαίου κοινωνικού χώρου γιατί από τη γνώση της δυναμικής του κοινοτικού χώρου μπορεί να εξηγηθεί σε μεγάλο βαθμό η συμπεριφορά των ατόμων. Τέλος, η μελέτη των αγροτικών κοινοτήτων είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύνταξη προγραμμάτων τοπικής ανάπτυξης.

Τα τελευταία χρόνια καταβάλλονται προσπάθειες, όχι επαρκείς κατά τη γνώμη μας, για την ανάπτυξη της τοπικής αυτοδιοίκησης με τη μεταφορά αρμοδιοτήτων από το κέντρο προς την περιφέρεια και τη θεσμοθέτηση νέων δραστηριοτήτων για τα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Η κατανόηση της λειτουργίας των τοπικών αγροτικών κοινοτικών χώρων είναι απαραίτητη για την αναζήτηση των παραγόντων εκείνων στους οποίους οφείλεται η παρατηρούμενη, πολλές φορές, απροθυμία για την ανάληψη των καινούριων αυτών δραστηριοτήτων.

2019 2017 D.M. 2016

Κατάσταση
εξοχική
οικία

Τύποι αγροτικών οικισμών

Το ανάγλυφο του εδάφους, η διεύθυνση των κύριων ανέμων που πνέουν σε μια περιοχή, ο προσανατολισμός, η ύπαρξη νερού για ύδρευση και άρδευση, η ένταση των κινδύνων από ξένες επιδράσεις και η ανάγκη για αμοιβαία προστασία και ασφάλεια, είναι οι κύριοι παράγοντες που επέδρασαν στη διαδρομή των αιώνων για την επιλογή του χώρου εγκατάστασης των ανθρώπων της υπαίθρου και στη μορφή των αγροτικών οικισμών που δημιούργησαν.

Ιδιαίτερα στη χώρα μας, οι κίνδυνοι από τις επιδράσεις των ξένων κατακτητών και οι ανθυγιεινές συνθήκες ζωής στις πεδιάδες (ελονοσία), οδήγησαν τον πληθυσμό της υπαίθρου στην επιλογή δυσπρόσιτων περιοχών, μακριά από τους οδικούς άξονες, ως τόπων εγκατάστασης. Έτσι, βλέπουμε στη νεότερη σύγχρονη

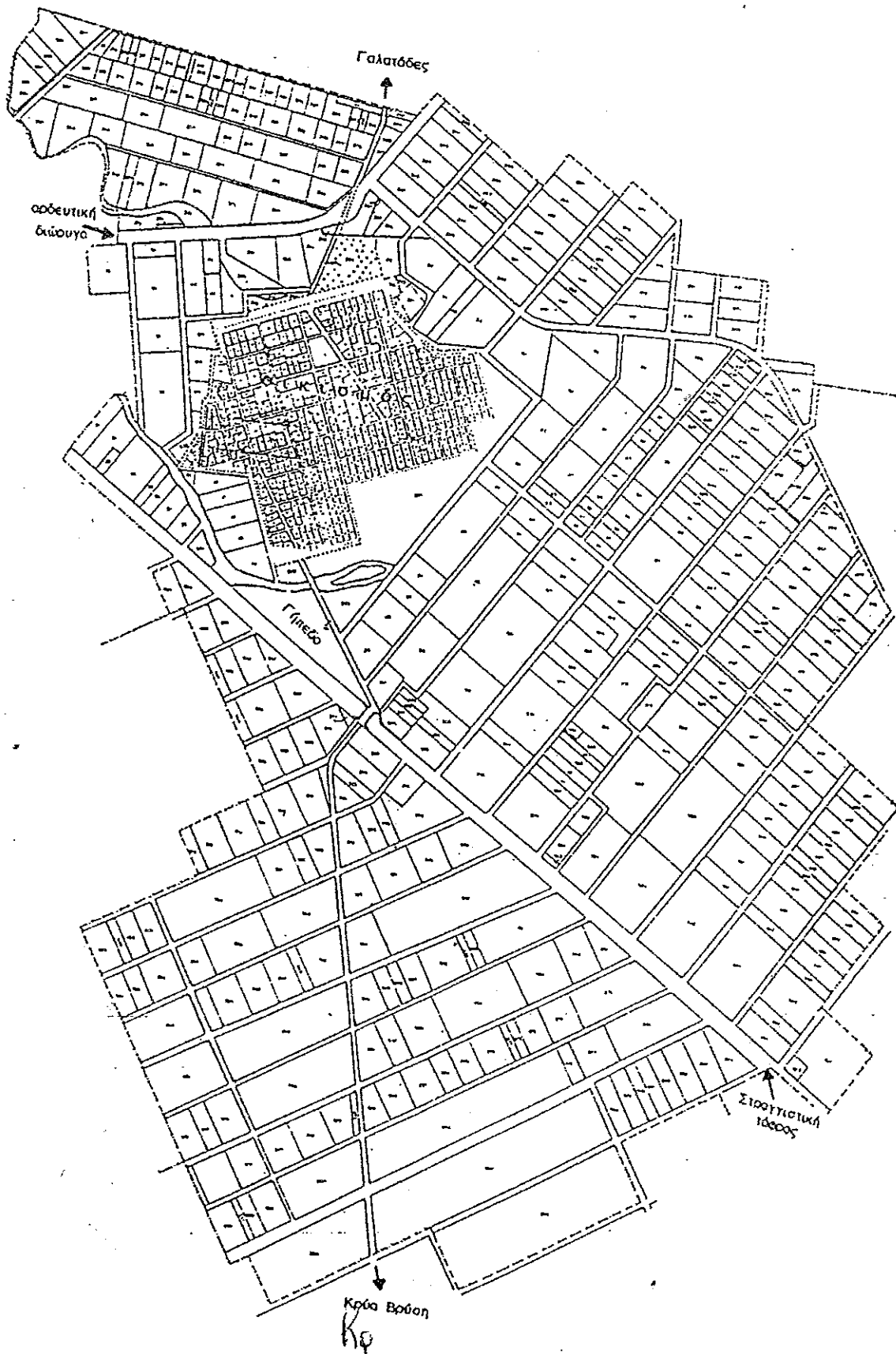
ιστορία μας τη δημιουργία νέων οικισμών κοντά στους κύριους οδικούς άξονες που εξασφαλίζουν καλύτερη συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση για τους κατοίκους τους. Ο μεγάλος αριθμός των χωριών με τις λέξεις Άνω ή Κάτω και Νέο ή Παλιό, ως πρώτο συνθετικό της ονομασίας τους επιβεβαιώνουν την τάση που εκδηλώθηκε στην επιλογή νέων θέσεων οικισμών. Η τάση αυτή ενθαρρύνθηκε από την Πολιτεία, η οποία ανέλαβε σε ορισμένες περιπτώσεις την εγκατάσταση ολόκληρων οικισμών σε εντελώς νέες περιοχές (π.χ. χωριά απειλούμενα από κατολισθήσεις).

Αξίζει εδώ να τονιστεί και μια άλλη διάσταση της επιλογής των θέσεων των οικισμών, που δείχνει το σεβασμό που έτρεφαν οι παλαιότεροι στους φυσικούς πόρους. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις παλαιών οικισμών τα εδάφη που επιλέγονταν ως ζώνη κατοικίας ήταν από τα πιο άγονα. Οι γόνιμες εκτάσεις αφήνονταν για την ανάπτυξη της γεωργίας και σε όσες περιπτώσεις η κλίση της γης δημιουργούσε κινδύνους διαβρώσεων κατασκεύαζαν τις ξερολιθιές (σαμάρια) για να συγκρατήσουν το πολύτιμο έδαφος. Επίσης τα υλικά κατασκευής των αγροτικών κτισμάτων, τουλάχιστον εδώ στο χώρο της Μακεδονίας, δείχνουν επίσης την οργανική σύνδεση ανθρώπων και περιβάλλοντος. Τα ωμά πλιθιά που χρησιμοποιούνταν (οπτόπλινθοι) απαιτούσαν πολύ λίγη ενέργεια και μάλιστα ανανεώσιμη, για να παραχθούν, έδιναν ένα υλικό απόλυτα ανακυκλώσιμο και με άριστες μονωτικές ιδιότητες. Συγκρίνατε τα σημερινά υλικά. Πόση ενέργεια απαιτούν για να τα κατασκευάσουμε; Τι χαμηλή θερμική άνεση προσφέρουν και όταν τα κτίσματα καταδαφισθούν γίνονται απορρίμματα που δεν μπορούν να ανακυκλωθούν. Δυστυχώς την ανάγκη για την περιφρούρηση των γεωργικών εκτάσεων την έχουμε παραβλέψει και πολύ συχνά διαχειριζόμαστε τον πολύτιμο αυτό πόρο ως αν επείγει απεριόριστος (Δαουτόπουλος, 1979).

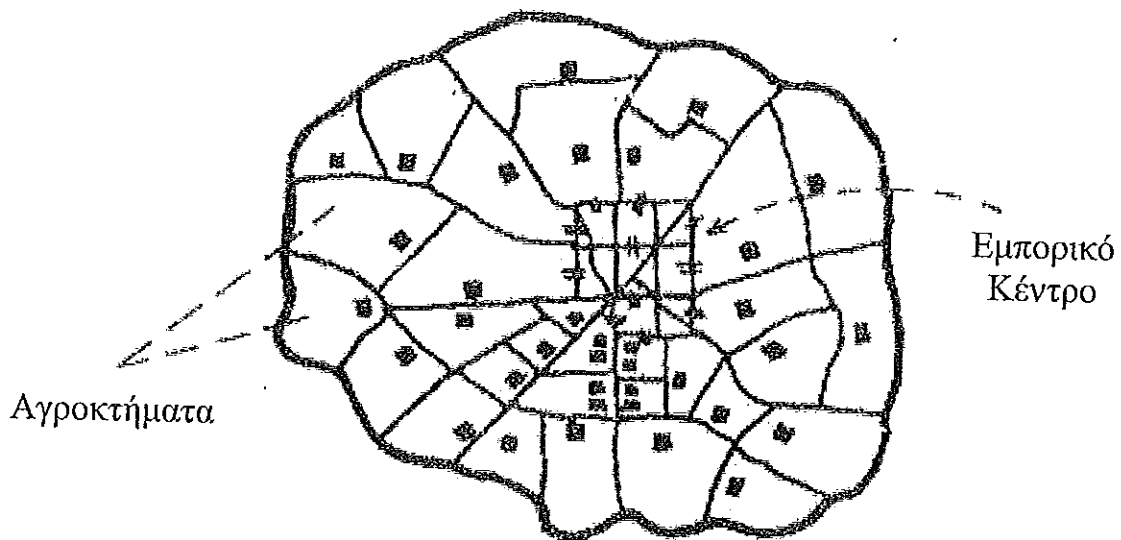
Η διάταξη των κατοίκων ενός αγροτικού οικισμού και η θέση των αγροκτημάτων σε σχέση με αυτές έχει οδηγήσει στη δημιουργία διαφόρων τύπων οικισμών. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι: η κοινότητα του χωριού, η κοινότητα των απομονωμένων αγροικιών και η γραμμική κοινότητα.

Στην κοινότητα του χωριού (βλέπε σχήμα 3.1) που αποτελεί τον τύπο αγροτικών οικισμών που απαντάται στη χώρα μας, οι κατοικίες και οι άλλες εγκαταστάσεις (στάβλοι, αχυρώνες, αποθήκες, υπόστεγα), βρίσκονται συγκεντρωμένες σε έναν ενιαίο χώρο και η μια κοντά στην άλλη, ενώ τα χωράφια των γεωργών βρίσκονται σκορπισμένα σε έξη, κατά μέσο όρο, κομμάτια στην κτηματική περιοχή που συνήθως περιβάλλει τον οικισμό.

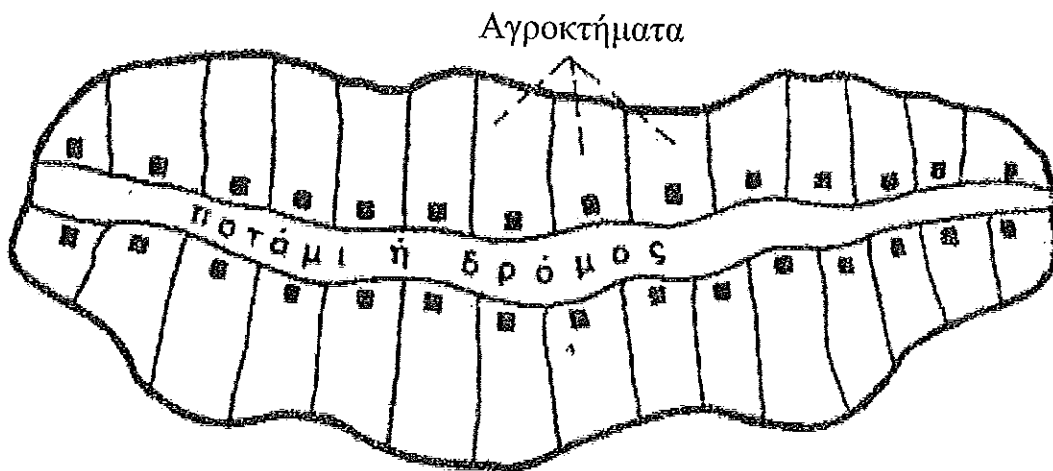
Ο ίδιος τύπος οικισμού συναντάται σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου και αποτελεί τον πιο διαδεδομένο τύπο οικισμού.



Σχήμα 3.1 Η Κοινότητα του χωριού



Σχήμα 3.2 Κοινότητα των απομονωμένων αγροικιών (Αδαμόπουλος, 1970)



Σχήμα 3.3 Η γραμμική κοινότητα (Αδαμόπουλος, 1970)

Στην **κοινότητα των απομονωμένων αγροικιών** (βλέπε σχήμα 3.2), ο κάθε γεωργός έχει το σπίτι του και τις άλλες κτιριακές εγκαταστάσεις κτισμένες σε μια κεντρική θέση του αγροκτημάτος του. Οι γείτονές του απέχουν λίγα ή περισσότερα χιλιόμετρα από αυτόν, ανάλογα με το μέγεθος του δικού του και των δικών τους αγροκτημάτων. Αυτός ο τύπος αγροτικών οικισμών συναντάται κυρίως στις Η.Π.Α., σε χώρες της Λατινικής Αμερικής και σε ορισμένες χώρες της Ευρώπης.

Στον τύπο της **γραμμικής κοινότητας** (βλέπε σχήμα 3.3), που μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί παραλλαγή του προηγούμενου τύπου, ο κάθε γεωργός έχει την κατοικία και τις γεωργικές κτιριακές εγκαταστάσεις του μέσα στο δικό του α-

γρόκτημα, αλλά κατά μήκος ενός ποταμού ή μιας οδικής αρτηρίας.

Τα αγροκτήματα αυτά έχουν τη μορφή στενών και μακρών λωρίδων γης κάθετα προς ένα ποτάμι ή μια κύρια οδική αρτηρία. Έτσι, οι γεωργοί βρίσκονται πιο κοντά ο ένας από τον άλλον και έχουν πιο συχνή επικοινωνία από ότι στον προηγούμενο τύπο αγροτικών οικισμών. Αυτός ο τύπος αποτελεί χαρακτηριστικό του Γαλλικού γεωργικού κτηματολογίου και συναντάται στη Γαλλία και σε πολλές από τις πρώην αποικίες της (τμήματα του Καναδά κατά μήκος του ποταμού του Αγίου Λαυρεντίου, στη Λουϊζιάνα των Η.Π.Α. κατά μήκος του ποταμού Μισισσιπή, κατά μήκος των καναλιών της Ταϊλάνδης, κλπ.).

2019
2017
2016
2017
3. Χαρακτηριστικά της αγροτικής κοινότητας

Η ζωή στην ύπαιθρο παρουσιάζει μερικές αξιοσημείωτες διαφορές σε σχέση με τη ζωή στην πόλη. Αυτές οι διαφορές έχουν προέλθει κατά κύριο λόγο από το διαφορετικό περιβάλλον και τη διαφορετική απασχόληση των ανθρώπων του χωριού. Οι παράγοντες αυτοί με τη σειρά τους έχουν ασκήσει αξιόλογη επίδραση στη στάση και συμπεριφορά του αγροτικού πληθυσμού. Ας δούμε, περιληπτικά, τις κυριότερες διαφορές.

2016
3.1 Απασχόληση

Η κυριότερη απασχόληση των κατοίκων των αγροτικών κοινοτήτων είναι η γεωργία με την ευρεία της έννοια (καλλιέργεια φυτών και δένδρων, εκτροφή ζώων, υλοτομία, αλιεία). Οι μη γεωργικές απασχολήσεις είναι περιορισμένες αν και στις τελευταίες δύο δεκαετίες παρατηρείται μια αύξηση των ατόμων που δεν απασχολούνται στη γεωργία ή απασχολούνται βοηθητικά μ αυτήν, έχοντας ως κύριο επάγγελμα ένα μη γεωργικό επάγγελμα. Αυτή, η σε μεγάλο βαθμό απασχόληση του αγροτικού πληθυσμού με τη γεωργία, αποτελεί και την κύρια αιτία διαφοροποίησης του αγροτικού πληθυσμού από τον αστικό πληθυσμό. Όπως τονίσαν οι θεμελιωτές της Αγροτικής Κοινωνιολογίας στην Αμερική (Sorokin, Zimmerman και Galpin, 1930-1932), η αγροτική κοινωνιολογία είναι κατά βάση η κοινωνιολογία μιας επαγγελματικής ομάδας, συγκεκριμένα η κοινωνιολογία του γεωργικού επαγγέλματος.

Για τους περισσότερους γεωργούς, η γεωργία είναι περισσότερο ένας τρόπος ζωής, παρά ένα επάγγελμα ή μια επιχειρηματική δραστηριότητα. Η ανάπτυξη της γεωργίας τα τελευταία 20 χρόνια και η ταυτόχρονη μείωση του γεωργικού πληθυσμού, έχει αυξήσει, όπως αναφέρεται σε άλλο μέρος, τους γεωργούς που αντιμετωπίζουν τη γεωργία ως μια επιχείρηση και αυτοαποκαλούνται "επιχειρηματίες" μια και βασίζονται κύρια σε νοικιασμένα χωράφια και ξένα εργατικά χέρια για την ανάπτυξη της γεωργικής τους δραστηριότητας.

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό του γεωργικού επαγγέλματος που το δια-

Α ΚΡΟΝΟΚΟΙΝΩΝΤΑ

φοροποιεί από τα αστικά επαγγέλματα είναι η ποικιλομορφία των καθηκόντων που εκτελεί ο γεωργός και η ανάγκη για την ύπαρξη μιας σειράς εμπειριών και δεξιοτήτων για να μπορέσει να πετύχει στο έργο του. Οι δουλειές που εκτελεί ο γεωργός αλλάζουν σημαντικά στη διάρκεια της καλλιεργητικής περιόδου (οργώνματα, σπορά, σκαλίσματα, ποτίσματα, ραντίσματα, κλαδέματα, συγκομιδή, κλπ.), σε αντίθεση με τη μονοτονία της δουλειάς του βιομηχανικού εργάτη που είναι δυνατόν να εκτελεί καθημερινά και για σειρά ετών ένα πολύ περιορισμένο έργο στη βιομηχανική παραγωγή ενός προϊόντος.

Β Όσον αφορά τις δεξιότητες, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι απαιτήσεις του γεωργικού επαγγέλματος είναι αυξημένες και αυξάνονται συνεχώς με την εισαγωγή καινούριας τεχνολογίας στη γεωργία. Ένας γεωργός, για παράδειγμα, πρέπει να είναι επιδέξιος στην προετοιμασία της γης και στη συντήρηση και αύξηση της γονιμότητας των χωραφιών του, πρέπει να γνωρίζει καλά τις ανάγκες των φυτών που καλλιεργεί σε νερό, θερμοκρασία και θρεπτικά συστατικά, να αναγνωρίζει τις ασθένειες και τον τρόπο καταπολέμησής τους, να χειρίζεται σωστά τα διάφορα γεωργικά μηχανήματα και να είναι σε θέση να κάνει μόνος του τις μικροεπισκευές, να παρακολουθεί τα λογιστικά στοιχεία της εκμετάλλευσής του και να προγραμματίζει σωστά όλες τις εργασίες που χρειάζονται. Αυτή η ποικιλομορφία του γεωργικού επαγγέλματος σε καθήκοντα και δεξιότητες σε αντίθεση με τη μονοτονία της εργασίας των εργατών της βιομηχανίας αποτελεί έναν από τους κυριότερους λόγους που ωθεί ορισμένα άτομα στην επιλογή του γεωργικού επαγγέλματος.

3.2 Άμεση γειννίαση με τη φύση

Οι άνθρωποι της υπαίθρου ζουν πιο κοντά στη φύση και "παλεύουν συνεχώς με τα στοιχεία της", (βροχή, παγετός, καύσωνας, χαλάζι, ανεμοθύελλες, ξηρασία), όπως χαρακτηριστικά δηλώνουν, για να εξασφαλίζουν το Βοιός τους. Πολύ συχνά και παρά τη χρησιμοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας η σοδειά τους εξαρτάται άμεσα από αυτούς τους κλιματολογικούς παράγοντες. Έτσι, ανήμποροι να τους δαμάσουν έχουν δημιουργήσει δοξασίες και πεποιθήσεις για τα στοιχεία της φύσης, ήθη και έθιμα που περιλαμβάνουν τελετουργίες που ζητούν την ευμενή μεταχείριση των στοιχείων της φύσης. Ως αποτέλεσμα, ο τρόπος σκέψης και η φιλοσοφία των ανθρώπων της υπαίθρου διαφέρει από αυτήν των ανθρώπων της πόλης που ζουν σε ένα τεχνητό περιβάλλον και εξαρτώνται λιγότερο από τις καιρικές συνθήκες και τις απότομες μεταπτώσεις τους.

3.3 Πυκνότητα πληθυσμού

Η καλλιέργεια της γης σε αντίθεση με τη βιομηχανία δεν είναι σε θέση να στηρίξει την επιβίωση ενός μεγάλου αριθμού ατόμων σε ένα δοσμένο χώρο. Βέβαια, με την εισαγωγή της σύγχρονης τεχνολογίας και τη χρησιμοποίηση περισσότερης

εργασίας και κεφαλαίου ανά στρέμμα εδάφους είναι δυνατόν να αυξηθεί ο αριθμός των ατόμων που απορροφούν από τη γεωργία. Τα περιθώρια όμως δεν είναι μεγάλα και είναι πολύ μικρότερα από αυτά της βιομηχανίας. Έτσι, ο αριθμός των ατόμων που κατοικούν σε ένα τετραγωνικό χιλιόμετρο εδάφους είναι πολύ μικρότερος στις αγροτικές περιοχές απ' ό,τι στις αστικές περιοχές. Μπορούμε να πούμε ότι όσο αυξάνει η πυκνότητα του πληθυσμού σε μια κοινότητα έχουμε μια βαθμιαία μετάβαση από τον αγροτικό τύπο της κοινότητας στον αστικό.

Πράγματι αυτό δείχνουν και τα στατιστικά στοιχεία της απογραφής πληθυσμού του 1981 (Ε.Σ.Υ.Ε., 1988:17-18). Ενώ ως σύνολο η χώρα μας είχε το 1981 πυκνότητα 73,8 κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο (63,6 κάτοικοι α.τ.χ. το 1961 και 66,5 κ.α.τ.χ. το 1971) η αντίστοιχη πυκνότητα για το πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας ήταν 7090 κάτοικοι. Για τις αγροτικές περιοχές οι πυκνότητες κυμαίνονταν από 14 κατοίκους ανά τ.χ. για το Νομό Ευρυτανίας, 15,9 για το Νομό Γρεβενών, 52,8 για το Νομό Πέλλας. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε όποιο Νομό περιλαμβάνεται ένα ή περισσότερα μεγάλα αστικά κέντρα η πυκνότητα αυξάνει, π.χ. Θεσσαλονίκης 237 κ.α.τ.χ., Αχαΐας 84,1 κ.α.τ.χ., Κερκύρας 155,2 κ.α.τ.χ.

3.4 Ομοιογένεια και ετερογένεια

Ο πληθυσμός των αγροτικών κοινοτήτων είναι περισσότερο ομοιογενής από πλευράς διαφόρων κοινωνικών και ψυχολογικών χαρακτηριστικών από ό,τι ο πληθυσμός των αστικών κέντρων. Τέτοια επίκτητα χαρακτηριστικά είναι: οι γλωσσικοί ιδιωματισμοί, ήθη και έθιμα, γνώμες και πεποιθήσεις, τρόποι συμπεριφοράς, κλπ.

Η ομοιογένεια του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών της χώρας μας και ιδιαίτερα της Μακεδονίας διαταράχθηκε στη δεκαετία του 1920, όταν 1,5 περίπου εκατομμύρια πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Τραπεζούντα, εγκαταστάθηκαν σε διάφορες αγροτικές κοινότητες. Οι κοινωνικές σχέσεις ανάμεσα στους ντόπιους και τους πρόσφυγες πέρασαν από μια περίοδο έντασης, καθώς οι νεοφερμένοι είχαν διαφορετικά ήθη και έθιμα, γλωσσικό ιδιωματισμό, τρόπους συμπεριφοράς, κτλ. Σε πολλές περιπτώσεις ήταν αδύνατη ακόμη και η καθημερινή ανταλλαγή των τυπικών χαιρετισμών κατά τη συνάντηση ντόπιων και προσφύγων στους δρόμους, τις πλατείες και τα χωράφια των χωριών (McNeil, 1957). Τρήγορα όμως, αυτές οι αντιθέσεις άρχισαν να μειώνονται κυρίως εξαιτίας των επιτυχιών των προσφύγων στο γεωργικό τομέα, όπου με την εργατικότητά τους και την τάση τους να δοκιμάζουν καινούριες τεχνικές έγιναν γρήγορα παράδειγμα για μίμηση από τους ντόπιους γεωργούς (Daoutopoulos, 1985).

Σήμερα, με την ανάπτυξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης, την αύξηση του εσωτερικού και εξωτερικού τουρισμού, τα αστικά πρότυπα εισχωρούν γρήγορα στις αγροτικές περιοχές ισοπεδώνοντας τις πολιτισμικές διαφορές ανάμεσα στις αγροτικές και αστικές περιοχές.

3.5 Κοινωνική στρωμάτωση

Κάθε κοινωνία έχει ένα σύστημα κοινωνικής στρωμάτωσης ή αλλιώς θεσμοθετημένης κοινωνικής ανισότητας. Ένα οποιοδήποτε σημαντικό υλικό αγαθό ή χαρακτηριστικό σε μια κοινωνία, π.χ. πλούτος, εισόδημα, μόρφωση, οικογενειακή καταγωγή, θρήσκευμα, κτλ., μπορεί να αποτελέσει τη βάση για κοινωνικές διακρίσεις. Ποιες είναι όμως οι διαφορές ανάμεσα στις αγροτικές και αστικές κοινότητες, όσον αφορά την κοινωνική στρωμάτωση. Τρεις είναι οι κύριες διαφορές που πρέπει να αναφερθούν:

α) Αν και πολλοί παράγοντες μπορούν να αποτελέσουν τα βασικά στοιχεία ενός αγροτικού συστήματος κοινωνικής στρωμάτωσης η ιδιοκτησία της γεωργικής γης αποτελεί τον κύριο παράγοντα κοινωνικών διακρίσεων στις αγροτικές κοινότητες. Αντίθετα, στις αστικές περιοχές η ιδιοκτησία γεωργικής γης δεν αποτελεί τον κύριο παράγοντα του συστήματος κοινωνικής στρωμάτωσης.

β) Η αστική κοινότητα είναι περισσότερο στρωματωμένη από ό,τι η αγροτική από πλευράς επαγγελματικής, οικονομικής και κοινωνικοπολιτικής.

γ) Το χάσμα ανάμεσα στις ανώτερες και κατώτερες κοινωνικές τάξεις είναι πολύ μεγαλύτερο στις αστικές κοινότητες από ό,τι στις αγροτικές. Οι έρευνες που έγιναν από αγροτοκοινωνιολόγους τις τελευταίες 2-3 δεκαετίες έχουν διαπιστώσει ότι το χάσμα ανάμεσα στους πλούσιους και φτωχούς των αγροτικών περιοχών διευρύνεται κάτω από την επίδραση της τεχνολογίας που υιοθετείται στη γεωργία. Οι μικροί και φτωχοί γεωργοί δεν έχουν συχνά τα κεφάλαια που χρειάζονται για την εισαγωγή της καινούριας τεχνολογίας στις γεωργικές τους εκμεταλλεύσεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, η αύξηση της παραγωγής και η μείωση του κόστους των προϊόντων να επιτυγχάνεται κυρίως από τους μεγάλους παραγωγούς που έχουν τα κεφάλαια που χρειάζονται για την απόκτηση της νέας τεχνολογίας (Erstein, 1973 Franke, 1974 Griffin, 1974 Ladejihnsky, 1973). Τη λειτουργία του μηχανισμού της διεύρυνσης της κοινωνικής ανισότητας στις αγροτικές περιοχές της χώρας μας τεκμηριώνει και η μελέτη του Δαουτοπούλου σε ένα χωριό του κάμπου των Γιαννιτσών (Daoutopoulos, 1985 και Δαουτόπουλος, 1995).

3.6 Κοινωνική κινητικότητα

Με τον όρο αυτό εννοούμε τη μετακίνηση των ατόμων από μια κοινωνική τάξη ή θέση σε μια άλλη. Η μετακίνηση των ατόμων στην κοινωνική ιεράρχηση μπορεί να γίνει είτε κατακόρυφα, είτε οριζόντια με αλλαγή της επαγγελματικής απασχόλησης μέσα στην ίδια κοινωνικοοικονομική τάξη, π.χ. η αλλαγή του επαγγέλματος ενός ατόμου από ηλεκτρολόγος σε επιπλοποιός δε μεταβάλλει την κοινωνικοοικονομική του τάξη. Στην τελευταία αυτή περίπτωση μιλάμε για οριζόντια κοινωνική κινητικότητα ή επαγγελματική κινητικότητα.

Η κατακόρυφη κινητικότητα μπορεί να γίνει και προς τις δύο κατευθύνσεις,

δηλαδή, από μια κοινωνική τάξη προς μια ανώτερη (ανοδική κινητικότητα) ή προς μια κατώτερη τάξη (καθοδική κινητικότητα). Ένας άλλος όρος κινητικότητας είναι η γεωγραφική κινητικότητα, η οποία αναφέρεται στη μετακίνηση ατόμων από μια περιοχή σε μια άλλη. Η γεωγραφική κινητικότητα μπορεί να πάρει πολλές μορφές π.χ. από μια αγροτική περιοχή σε μια άλλη ή από τις αγροτικές περιοχές στις αστικές περιοχές (αστυφιλία) ή από αγροτικές περιοχές σε άλλες χώρες (μετανάστευση) και τέλος σε μικρότερη έκταση συμβαίνει και μετακίνηση ατόμων από αστικές περιοχές προς αγροτικές περιοχές. Η τελευταία μορφή μετακινήσεων παρατηρήθηκε για πρώτη φορά στις ΗΠΑ το 1975 αλλά και στην Ευρώπη και στην Ιαπωνία και έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον των αγροτοκοινωνιολόγων και δημογράφων οι οποίοι προσπαθούν να αναζητήσουν τους λόγους αυτής της μετακίνησης όπως επίσης και τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των μετακινούμενων ατόμων (Elgin, 1974 Kuroda, 1975 Morrison, 1975 U.S.Bureau of the Census, 1976).

Η κοινωνική κινητικότητα που εμφανίζεται στις αγροτικές περιοχές είναι πολύ περιορισμένη σε σχέση με την κινητικότητα των αστικών περιοχών. Αυτό οφείλεται σε μια σειρά από παράγοντες, όπως:

- α) η μεγαλύτερη ομοιογένεια των αγροτικών κοινοτήτων.
- β) η ύπαρξη λιγότερων ευκαιριών εξωγεωργικής απασχόλησης στις αγροτικές κοινότητες, και
- γ) η μικρότερη κοινωνική διαφοροποίηση.

2019 2017
2017

2014
2011 2010 2007

4. Η αγροτική κοινότητα και η πόλη

Η αναζήτηση των παραγόντων που είναι υπεύθυνοι για τις παρουσιαζόμενες διαφορές, αλλά και ομοιότητες μεταξύ των αγροτικών και αστικών κοινοτήτων, όπως επίσης και η μελέτη της διαδικασίας μετασχηματισμού των αγροτικών περιοχών σε αστικές (αστικοποίηση) ή και ακόμη η επίδραση των αγροτικών περιοχών στα γειτονικά τους αστικά κέντρα προσέλκυσε το ενδιαφέρον των κοινωνιολόγων από τις αρχές αυτού του αιώνα και τελικά οδήγησαν στην ανάπτυξη του κλάδου της αγροτικής κοινωνιολογίας.

Η θεώρηση της αγροτικής κοινότητας σε αντιδιαστολή με την αστική κοινότητα δεν έχει οδηγήσει σε μια κοινή τοποθέτηση των ειδικών επιστημόνων. Αντίθετα, τρεις διαφορετικές απόψεις έχουν διατυπωθεί: Η μια τονίζει ιδιαίτερα τις διαφορές μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών θεωρώντας ότι υπάρχουν εντελώς ξεχωριστές αγροτικές και αστικές περιοχές. Η δεύτερη τονίζει την ύπαρξη ενός αγροτο-αστικού συνεχούς και θεωρεί ότι κάθε κοινότητα μπορεί να τοποθετηθεί σε κάποιο σημείο μιας κλίμακας που στη μια άκρη έχει την παραδοσιακή αγροτική κοινότητα και στην άλλη το κοσμοπολίτικο αστικό κέντρο. Τέλος, η τρίτη άποψη τονίζει όχι την ύπαρξη ενός συνεχούς, αλλά μιας συμβιωτικής σχέσης ανάμεσα στην αγροτική κοινότητα και στην πόλη. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε περιληπτικά τις τρεις αυτές απόψεις.

α. θεωρία
για τις
απόψεις

2019

4.1 Η διχοτομική θεώρηση

Όσοι ασπάζονται αυτήν την άποψη βλέπουν την αγροτική κοινότητα και την πόλη ως δύο εντελώς ξεχωριστούς τρόπους ζωής. Οι οπαδοί αυτής της θεώρησης είναι χωρισμένοι σε δύο στρατόπεδα.

Από τη μια μεριά, υπάρχουν αυτοί που πιστεύουν ότι η ύπαιθρος αποτελεί τη ζωογόνο δύναμη του έθνους και οι άνθρωποι της διατηρούν την αγνότητα και τον ανθρωπισμό τους. Γι' αυτούς η πόλη αποτελεί ένα αφύσικο τρόπο ζωής γεμάτο από άγχος, αποξένωση, κοσμοσυρροή, υποβαθμισμένο περιβάλλον και ξενόφερτο τρόπο ζωής που δίνει έμφαση στην απόλαυση υλικών αγαθών (Καταναλωτισμός).

Αντίθετα, οι οπαδοί του άλλου στρατοπέδου βλέπουν τις αγροτικές κοινότητες ως χώρους όπου κυριαρχεί η αγραμματοσύνη, η φτώχεια, οι άξεστοι τρόποι συμπεριφοράς, η ανυπαρξία πολιτισμικών ενδιαφερόντων και εκδηλώσεων, στοιχειωδών ανέσεων και όπου το άτομο συνθλίβεται κάτω από τα δεσμά του κοινωνικού ελέγχου της κλειστής κοινωνίας του χωριού, ανήμπορο να πραγματοποιήσει τις προσδοκίες και τα οράματά του.

Τέτοιες τοποθετήσεις μπορεί κανείς να συναντήσει συχνά στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο και στην τηλεόραση συνοδευόμενες από χαρακτηρισμούς του ενός τρόπου ζωής, ως καλού και του άλλου ως κακού. Φυσικά οι προσωπικές αξίες των ανθρώπων που κάνουν αυτούς τους χαρακτηρισμούς είναι υπεύθυνες για την τοποθέτησή τους.

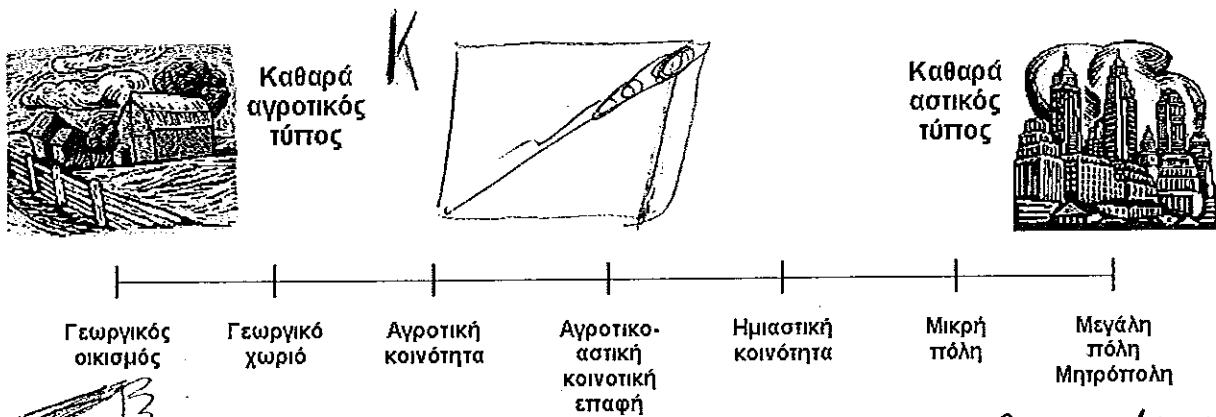
4.2 Το αγροτο-αστικό συνεχές

Όσοι ασπάζονται την άποψη του αγροτο-αστικού συνεχούς πιστεύουν ότι είναι λανθασμένη η κατάταξη των κοινοτήτων, είτε σε αγροτικές, είτε σε αστικές, γιατί εκτός από τις κοινότητες που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως καθαρά αγροτικές ή καθαρά αστικές, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός κοινοτήτων που έχει, σε ένα μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό, στοιχεία αγροτικού ή αστικού χαρακτήρα. Έτσι, δέχονται ότι κάθε μια κοινότητα μπορεί να τοποθετηθεί σε κάποιο σημείο μιας διαβαθμισμένης κλίμακας που στη μια της άκρη έχει την παραδοσιακή αγροτική κοινότητα και στην άλλη το κοσμοπολίτικο αστικό κέντρο (βλέπε σχήμα 3.4).

Για την κατασκευή του "συνεχούς" αυτού, οι ερευνητές χρησιμοποιούν μια σειρά από μεταβλητές που μπορούν εύκολα να μετρηθούν και παράλληλα διαφοροποιούνται σημαντικά ανάμεσα στις αγροτικές και αστικές κοινότητες. Ως τέτοιες μεταβλητές έχουν χρησιμοποιηθεί με επιτυχία το μέγεθος του πληθυσμού, η πληθυσμιακή πυκνότητα και άλλα δημογραφικά χαρακτηριστικά (σύνθεση του πληθυσμού κατά φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, δείκτες γεννητικότητας, κλπ), ο βαθμός εξάρτησης της κοινότητας από τη γεωργία, η πληθυσμιακή κινητικότητα, η κατανομή του πληθυσμού κατά επαγγέλματα, το ποσοστό των αναλφάβητων, κ.ά.

Σε ανάλογη έρευνα που έγινε στην Ελλάδα (Γκιόκα, 1966) και με βάση τα

- στοιχεία της απογραφής του 1961, διαπιστώθηκαν τα εξής:
- α) Το ποσοστό των ατόμων ηλικίας κάτω των 15 ετών και άνω των 65 ετών μειώνεται με την αύξηση του μεγέθους της κοινότητας.
 - β) Το ποσοστό των ατόμων που απασχολείται στη γεωργία μειώνεται όσο αυξάνει το μέγεθος της κοινότητας.
 - γ) Το ποσοστό των παντρεμένων στο σύνολο του πληθυσμού ηλικίας 15 ετών και άνω, αν και βρέθηκε σημαντικά υψηλότερο στις αγροτικές περιοχές από ότι στις αστικές περιοχές, δεν ακολούθησε τον κανόνα του αγροτοαστικού συνεχούς στις ενδιάμεσες κατηγορίες μεγέθους κοινοτήτων.
 - δ) Ο δείκτης γεννητικότητας (αριθμός παιδιών ηλικίας 0-4 ετών ανά 1.000 γυναίκες ηλικίας 15-44 ετών) μειώνεται προοδευτικά εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, καθώς αυξάνει το μέγεθος της κοινότητας.
 - ε) Το εκπαιδευτικό επίπεδο (ποσοστό αναλφάβητων και ποσοστό απόφοιτων μέσης εκπαίδευσης) ακολουθεί τον κανόνα του αγροτο-αστικού συνεχούς. Έχουμε, δηλαδή, μείωση του ποσοστού των αναλφάβητων και αύξηση του ποσοστού των απόφοιτων μέσης εκπαίδευσης, καθώς αυξάνει το μέγεθος της κοινότητας, και
 - στ) Δεν βρέθηκαν να υπάρχουν διαφορές στην κατά φύλο κατανομή του πληθυσμού ανάμεσα στις αγροτικές και αστικές κοινότητες.



Σχήμα 3.4 Η αγροτο-αστική συνέχεια της κοινοτικής οργάνωσης (Rogers, 1960)

4.3 Η συμβιωτική θεώρηση

Με την ανάπτυξη του οδικού δικτύου και των μέσων μαζικής επικοινωνίας οι αγροτικές κοινότητες έπαψαν να είναι απομονωμένες. Η επέκταση της εσωτερικής αγοράς έφερε τις αγροτικές κοινότητες σε επαφή με τα κοντινά αστικά κέντρα και μέσα από αυτά με την εθνική οικονομία και κοινωνία. Η βαθμιαία αυτή ενσωμάτωση των αγροτικών κοινοτήτων στην ευρύτερη κοινωνία είχε σημαντικές επιπτώσεις στα τοπικά οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά τους συστήματα. Νέες υπηρεσίες, νέα τεχνολογία, νέες ιδέες και μεγαλύτερες οικονομικές ευκαιρίες τέθηκαν στη διάθεση των κατοίκων τους.

Η περιγραφή και ανάλυση των σχέσεων που δημιουργήθηκαν ανάμεσα στις αγροτικές κοινότητες και στα αστικά κέντρα δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν ούτε με τη διχοτομική θεώρηση, ούτε με τη θεωρία του αγροτοαστικού συνεχούς. Αντίθετα, χρειάζεται να δούμε πως οι δυο αυτοί τύποι συγκροτούν μια συμβιωτική σχέση στα πλαίσια της ευρύτερης κοινωνίας.

Μερικοί κοινωνιολόγοι προχωρούν ακόμα παραπέρα τονίζοντας ότι για να εξετάσουμε το τι συμβαίνει σε μια αγροτική κοινότητα δεν θα πρέπει να δούμε μόνο τις επιδράσεις που ασκεί πάνω της η γειτονική περιφέρεια και ο ευρύτερος εθνικός χώρος, αλλά και ο διεθνής χώρος. Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας έφτασε σε τέτοια επίπεδα που το μέλλον των ανθρώπων στις μικρές αγροτικές κοινότητες επηρεάζεται καθοριστικά από αποφάσεις που λαμβάνονται όχι μόνο στα εθνικά, αλλά και στα διεθνή κέντρα αποφάσεων.

Να θυμίσω και τον κόσμο των πόλεων γράφει

5. Οι προοπτικές της αγροτικής κοινότητας στη χώρα μας

Η αγροτική κοινότητα στη χώρα μας απογυμνωμένη από τα δυναμικότερα στελέχη της και με υποβαθμισμένους τους φυσικούς της πόρους αγωνίζεται να επιβιώσει. Πολλές αγροτικές κοινότητες έχουν πάψει προ πολλού να καταγράφουν γεννήσεις και είναι διάχυτη στους εναπομείναντες κατοίκους η πεποίθηση για τον τελικό μαρασμό της κοινότητάς τους.

Μπορεί να αντιστραφεί αυτή η κατάσταση; είναι το εύλογο ερώτημα που διατυπώνεται συχνά. Σε αυτό το ερώτημα θα επιχειρήσουμε να δώσουμε μερικές σκέψεις για ευρύτερο προβληματισμό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1

Κατανομή των Δήμων και Κοινοτήτων της χώρας με βάση το μέγεθος του πληθυσμού τους στις απογραφές 1981 και 1991

Πληθυσμιακό Μέγεθος	Απογραφή 1981			Απογραφή 1991			Μεταβολή 1981/ 1991
	Αριθμός	%	% αθρ.	Αριθμός	%	% αθρ.	
0-199	1.335	22,1	22,1	1.693	28,6	28,6	+358
200-499	2.104	34,9	57,0	2.011	34,0	62,6	-93
500-999	1.440	23,8	80,8	1.207	20,4	83,0	-233
1000-1999	669	11,1	91,9	531	9,0	91,0	-138
2000-4999	297	4,9	96,8	275	4,5	95,5	-22
5000 κ άνω	193	3,2	100,0	205	3,5	100,0	+12
ΣΥΝΟΛΟ	6.038	100,0		5.922	100,0		-116

Ο κατακερματισμός της τοπικής αυτοδιοίκησης στη χώρα μας αποτελεί αναμφισβήτητο το πρώτο σοβαρό εμπόδιο. Πως είναι δυνατόν να ξεκινήσουν αναπτυξιακές προσπάθειες σε έναν οικισμό με 30, 100 ή 200 κατοίκους. Από τα στοιχεία του Πίνακα 3.1 διαπιστώνεται ο μεγάλος κατακερματισμός. Πάνω από το ένα τέταρτο των κοινοτήτων μας είχε πληθυσμό μέχρι 200 κατοίκους. Οι κοινότητες με πληθυσμό μέχρι 1000 κατοίκους αποτελούσαν το 83,0 % του συνόλου των κοινοτήτων της χώρας κατά την απογραφή του 1991.

Τα κίνητρα που δόθηκαν στη δεκαετία του 1980 για τη συνένωση των αγροτικών κοινοτήτων δεν απέδωσαν. Τη διετία 1984-86 πραγματοποιήθηκαν μόνο 18 συνενώσεις (Δαουτόπουλος, 1995:74) ενώ στις δημοτικές εκλογές του 1994 έλαβαν μέρος 35 νέοι Δήμοι που προέκυψαν από τη συνένωση 117 κοινοτήτων (Χάγιος, 1995:34). Δυστυχώς η Ελληνική Δημόσια Διοίκηση δεν προσέφυγε στις υπηρεσίες των ειδικών για να μελετήσουν το πρόβλημα και να εισηγηθούν λύσεις. Στην Ελλάδα τείνω να σχηματίσω την εντύπωση ότι όσες μελέτες γίνονται είναι για τα συρτάρια και όχι για να αποτελέσουν αφετηρία ουσιαστικών παρεμβάσεων για την επίλυση προβλημάτων.

Το 1994, αλλάζει η φιλοσοφία για το ξεπέραςμα του κατακερματισμού των ΟΤΑ. Εγκαταλείπεται η πολιτική ενθάρρυνσης της εθελοντικής συνεργασίας μεταξύ των ΟΤΑ (καθιέρωση του θεσμού των Αναπτυξιακών Συνδέσμων) και της εθελοντικής συνένωσης (νέοι Δήμοι). Αντ' αυτών προκρίνεται η υποχρεωτική συνεργασία με το θεσμό των Συμβουλίων Περιοχής (ΣΠ). Τα ΣΠ είναι αναγκαστικοί σύνδεσμοι με πολλαπλούς σκοπούς και αρμοδιότητες αναπτυξιακού χαρακτήρα. Ο αριθμός τους κυμαίνεται σε όλη τη χώρα σε 500 περίπου.

Οι νέες ρυθμίσεις για τη δημιουργία των Συμβουλίων Περιοχής προσφέρουν μια ευκαιρία για την συνένωση των αναπτυξιακών προσπάθειών σε τοπικό επίπεδο. Βέβαια καθοριστικό ρόλο θα παίξει η στελέχωση των ΣΠ με το κατάλληλο δυναμικό διαφόρων ειδικοτήτων και η ανταπόκριση των τοπικών κοινωνιών στις αγαθές προθέσεις του νομοθέτη.

Οφείλουμε βέβαια να επισημάνουμε ότι δεν μας βρίσκει απόλυτα σύμφωνους η διαδικασία καθορισμού των δήμων και κοινοτήτων που θα σχηματίζουν κάθε ΣΠ. Παρά το γεγονός ότι πάρθηκαν υπόψη διάφορα κριτήρια (συγκοινωνιακά, γεωγραφικά, χωροταξικά, κλπ) και υπήρξε η σύμφωνη γνώμη του οικείου Νομαρχιακού Συμβουλίου υπήρχαν εξ αρχής ορισμένοι περιορισμοί. Για παράδειγμα τα όρια των Νομών της χώρας θεωρήθηκαν ως δεδομένα και οι διαμορφώσεις των ομάδων έγιναν μέσα σε αυτά. Τα υπάρχοντα όμως όρια είναι εν πολλοίς αυθαίρετα και έχουμε πάμπολλες περιπτώσεις κοινοτήτων που ανήκουν σε έναν Νομό αλλά έχουν περισσότερες οικονομικές και κοινωνικές δοσοληψίες με εμπορικά κέντρα που ανήκουν σε άλλο Νομό. Έπρεπε λοιπόν στον καθορισμό των Συμβουλίων Περιοχής να ξεχαστούν προς το παρόν τα γεωγραφικά σύνορα των Νομών, να ομαδοποιηθούν οι Δήμοι και οι κοινότητες σε ΣΠ και στη συνέχεια να επαναχαραχθούν τα σύνορα των Νομών.

Επίσης βασικό κριτήριο στην επιλογή των κοινοτήτων-μελών ενός ΣΠ έπρε-

πε να αποτελέσει το κριτήριο της λεκάνης απορροής αποφεύγοντας την ένταξη στο ίδιο ΣΠ κοινοτήτων που βρίσκονται σε διαφορετικές λεκάνες απορροής. Η έννοια της λεκάνης απορροής θα αποτελέσει στο άμεσο μέλλον βασική παράμετρο για το σχεδιασμό αναπτυξιακών παρεμβάσεων γιατί επιτρέπει καλύτερη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Η διαχείριση των φυσικών πόρων των Συμβουλίων Περιοχής κατά τρόπο αειφορικό πρέπει να αποτελέσει την άμεση προτεραιότητά τους. Πρέπει τολμηρά της διαχείρισης και της συνακόλουθης ανάπτυξης να μπορούν να τα απολαύσουν και οι επόμενες γενιές. Δεν μιλάμε λοιπόν εδώ για μια αναπτυξιακή προσπάθεια που θα αυξήσει την ευημερία της σημερινής γενιάς και θα αφήσει στις επόμενες "να πληρώσουν τα σπασμένα", όπως λέει ο λαός μας.

Ας υποθέσουμε ότι στη μικρή σας τοπική κοινωνία υπάρχει μια οικογένεια με τρία παιδιά, οι γονείς της οποίας δανείζονται χρήματα και τα χρησιμοποιούν, αντί για επενδύσεις που θα διασφαλίσουν το μέλλον των παιδιών, σε ταξίδια, ρούχα και πολυτελή διαβίωση που θα κληθούν, κάποια στιγμή, να πληρώσουν τα παιδιά. Είναι σίγουρο πως η τοπική κοινωνία θα καυτηρίαζε έντονα αυτή τη συμπεριφορά και είναι βέβαιο πως μέσα από τους μηχανισμούς του κοινωνικού ελέγχου θα την απέτρεπε ή αν εκδηλώνονταν θα την περιόριζε.

Αν μεγεθύνουμε την κλίμακα και αντί της μιας οικογένειας δούμε τί κάνουμε σήμερα οι 100, 200, 500 οικογένειες του χωριού (και κυρίως των μεγάλων αστικών κέντρων) θα δούμε ότι ακριβώς κάνουμε το ίδιο με την προηγούμενη άφρονα οικογένεια. Προσπαθούμε να πετύχουμε μια ανάπτυξη για τη δική μας γενιά αδιαφορώντας για το τι θα αφήσουμε πίσω. Και τι αφήνουμε πίσω για τις επερχόμενες γενιές; Εξαντλημένους πλουτοπαραγωγικούς πόρους, και ολοένα αυξανόμενους ρύπους σε αέρα, στεριά και θάλασσα. Μια αποτρόπαια κληρονομιά στις επόμενες γενιές που δεν μπορούν να αρνηθούν και που θα πρέπει να αναλάβουν μια γιγαντιαία προσπάθεια για να καθαρίσουν τους ρύπους και να επαναφέρουν τους υποβαθμισμένους φυσικούς πόρους (γόνιμο έδαφος, καθαρός αέρας, δάση, νερά, άγρια είδη ζώων και φυτών, κλπ) σε μια ισορροπημένη κατάσταση.

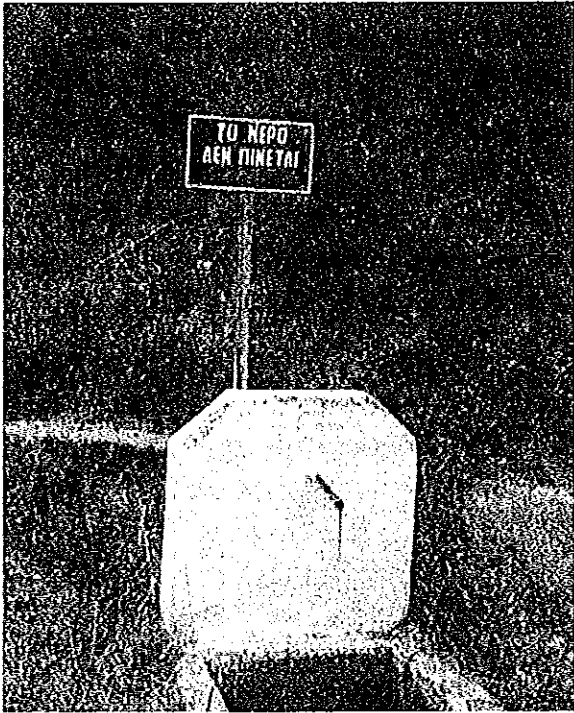
Έτσι λοιπόν κάθε έργο που εντάσσεται στο αναπτυξιακό μας σχέδιο πρέπει να εξετάζεται αν συμβάλλει στη διατήρηση της συλλογικής ευημερίας στις επόμενες γενιές. Τη λέξη αειφορία θα την ακούτε από δω και πέρα όλο και πιο συχνά μέχρι να αποτελέσει για όλους μας το κοινό μέτρο ελέγχου της συμπεριφοράς μας απέναντι στη φύση. Ιδού μερικά παραδείγματα.

α) Η ενοικίαση των κοινοτικών βοσκότοπων σε μεγάλο αριθμό κοπαδιών με αποτέλεσμα την υπερβόσκησή τους δεν συμβάλλει στην αειφορία της περιοχής. Απεναντίας η σύνταξη μιας μελέτης για τους βοσκότοπους και η ενοικίαση τους για ελεγχόμενη βόσκηση στην κατάλληλη εποχή με τον, ανάλογο αριθμό ζώων, όπως προβλέπει η μελέτη, είναι μια αειφορική πράξη.

β) Αν οι γεωργοί μιας παραθαλάσσιας κοινότητας κατεβάζουν κάθε χρόνο τις αντλίες τους γιατί η στάθμη στα υπόγεια νερά πέφτει είναι μια άφρονα πρακτική που εγκυμονεί τεράστιους κινδύνους αφού κινδυνεύει σε λίγο να μετατρέψει τα

υπόγεια νερά από γλυκά σε υφάλμυρα. Η τοπική κοινωνία πρέπει αμέσως να εξετάσει το πρόβλημα και σε συνεργασία με τις περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας να αναζητήσει λύση πριν συμβεί το μοιραίο.

γ) Η κατασκευή μιας ομβροδεξαμενής, η δεντροφύτευση των επικλινών εκτάσεων με διάφορα είδη (όχι μόνο με κωνοφόρα), η διαχείριση του κοινοτικού δάσους σύμφωνα με τη διαχειριστική μελέτη, η διατήρηση στοιχείων του τοπικού πολιτισμού, κ.ά. είναι όλα έργα που συμβάλλουν στην επίτευξη της αειφορίας.



Εικόνα 3.2 Η καταστροφή των υπόγειων υδροφορέων από ρύπανση είναι ένα φαινόμενο που πολλαπλασιάζεται τα τελευταία χρόνια και επισημαίνει την κρισιμότητα της αειφορικής διαχείρισης του πολύτιμου αυτού πόρου

Τέλος, η αναγκαστική συνένωση των ΟΤΑ, μια βαθιά τομή στα θέματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της χώρας μας συμπληρώνει σε λίγο την πρώτη της τετραετία. Παρά το γεγονός ότι δεν έχουμε ακόμη τα αποτελέσματα κάποιας ειδικής έρευνας αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της, κρίνουμε σκόπιμο να κάνουμε ορισμένες επισημάνσεις:

α) Η συνένωση προβλήθηκε ως το μοναδικό αντίδοτο για το σταμάτημα της πληθυσμιακής αποψίλωσης της ελληνικής υπαίθρου. Λυπούμαστε, αλλά δυστυχώς το πρόβλημα της ερήμωσης της υπαίθρου δεν θα λυθεί με την αλγεβρική πρόσθεση των οικισμών που θα απαρτίσουν τους Δήμους, όπως δεν έλυσε τα προβλήματα των Συνεταιρισμών ο απλός εκσυγχρονισμός της Συνεταιριστικής νομοθεσίας. Τα προβλήματα της συρρίκνωσης του πληθυσμού της υπαίθρου, όπως πιστεύουμε θα κατανοήσουν οι αναγνώστες αυτού του βιβλίου, είναι βαθύτερα και δεν θα τα αγγίξει η επιχειρούμενη συνένωση.

β) Η συνένωση θα συναντήσει την αντίδραση των μικρών οικισμών τα συμφέροντα των οποίων δεν θα υπηρετήσουν οι μεγάλοι οικισμοί, εκτός εάν υπάρξει ρητή διάταξη που να ορίζει ότι ο προϋπολογισμός θα προβλέπει την αναλογική

κατανομή των έργων στους οικισμούς που απαρτίζουν το Δήμο.

γ) Οι πολίτες θα χάσουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν, μέσα από αυθόρμητες κινήσεις, τις τοπικές υποθέσεις και θα αυξηθεί η δύναμη των κομμάτων στον ορισμό των υποψηφίων Δημάρχων. Έτσι, θα δεχθεί ακόμη ένα ισχυρό χτύπημα η προσπάθεια ενεργοποίησης των πολιτών και η υλοποίηση της άμεσης δημοκρατίας.

δ) Το πλειοψηφικό σύστημα και ο Δημαρχοκεντρικός χαρακτήρας της μεταρρύθμισης δεν αφήνει περιθώρια για τη δημιουργία κοινωνίας πολιτών που είναι η μόνη λύση στα προβλήματα της οπισθοδρόμησης των αγροτικών περιοχών.

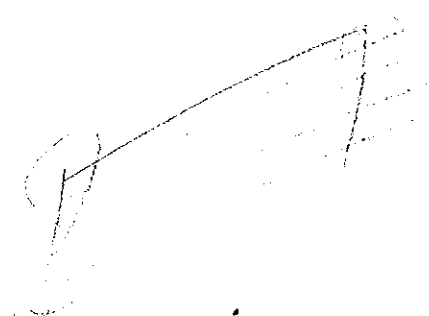
ε) Οι συνενώσεις δεν προχώρησαν στους άλλους βαθμούς της αυτοδιοίκησης και η σύγχυση στη διοίκηση μεγάλωσε παρά περιορίστηκε.

στ) Οι συνενώσεις πρέπει να ξεπεράσουν τα υφιστάμενα όρια των Νομών τα οποία πρέπει να επαναχαραχθούν γιατί σε αρκετές περιπτώσεις είναι τεχνητά και έχουν ξεπεραστεί από τα νέα δίκτυα επικοινωνιών.

ζ) Τέλος, αλλά όχι και τελευταίο, ίσως το πρώτο από πλευράς σπουδαιότητας, οι συνενώσεις πρέπει επίσης να λάβουν υπόψη τους οικολογικές παραμέτρους (λεκάνες απορροής, για παράδειγμα) για τον καλύτερο προγραμματισμό των επεμβάσεων και τη διαχείριση ενός κρίσιμου πόρου, όπως το νερό, που ήδη δημιουργεί και θα δημιουργήσει στο μέλλον μεγαλύτερες προστριβές σε πολλές τοπικές κοινωνίες.

Σημειώσεις:

(1) Οι ανταλλαγές απόψεων ή αν θέλετε οι διαφωνίες μεταξύ των επιστημόνων στο κατά πόσο υπάρχει αγροτική κοινωνία ως ευδιάκριτη και ξεχωριστή από την αστική κοινωνία έχουν αναζωπυρωθεί από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, ιδιαίτερα στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες κοινωνίες των δυτικών χωρών.

A handwritten signature in dark ink is written over a rectangular stamp. The signature is cursive and appears to be the name of the author. The stamp is mostly illegible but seems to contain some text or a logo.